

Sárány Imre szövegrajza

A ló

Edith Bruck

Apám éjszakánként nagyon gyakran beszélt álmában, de nem lehetett tökéletesen megérteni azt, amit mondott. Eleinte anyám sem tulajdonított különösebb jelentőséget ennek az összevissza, zagyva beszédnek, s mi gyerekek is derültünk rajta, ha történetesen nem voltunk álmosak.

Egy szombat éjjel anyám felébresztett, és arra kért, menjek vele, és hallgassuk együtt ki, hogy miről is beszél apám, de én kellenlenül azt feleltem: „Nem kelek fel ebben a jégveremben... Úgyis mindegy, apu hadarásán senki sem tud eligazodni.”

— Gyere — mondta anyám —, hátha ketten többre megyünk.

Anyám közel állt a síráshoz. Felkeltem; anyám egész testében reszkett a sötétben; megfogtam puha kezét: nedves volt az izzadságtól. „Óvatosan lépkedjünk — mondtam —, ha felébresztjük, elhallgat. Te, anyu, fekdj le mellé, hogy ne fázzál meg, és figyeljük, mit mond.”

Apám nyugtalanul, csukott szemmel forgott az ágyban, néha-néha felnyitotta a szemét álmában, első pillanatban megijedtünk, mert azt hittük, most felébredt; mocrorogva azonban tovább aludt, szavakat és mondatokat hadarva. Ezúttal egy lóról volt szó, de nem is egész lóról. A tényekből ez

tűnt ki: „... A lónak a fele az enyém volt, közösen vettük. ... Ő azt mondja, hogy megdöglött, pedig a ló megvan, de ő eladta”.

— De kicsoda? kérdeztem én.

— Az én csavargó társam — felelte az apám. Izzadva izgett-mozgott az ágyában. Kértem anyámat, hagyjuk békében, de ő nem tágitott, mindent tudni akart, mert ha nem beszél nappal, éjjel kell kihallgatni.

— Kijöttünk a kocsmából — mondta apám —, de ő még kint is rá akart beszélni, hogy folytassuk az ivást, el akarta felejtetni velem, hogy már nincs meg a ló... Aztán elvitt egy nagyon kedves nőhöz, nem emlékszem, mi történt, a nőnél voltam egy kis piszkos lakásban... Arra emlékszem, hogy a mosdótál lefolyója el volt dugulva...

Anyám halkán sírdogált: — Látod, milyen az apád?

Arra kértem anyámat, hogy próbáljon aludni, és ne mondjon másnap erről semmit apámnak: „Így lassacskán és apránként mindent meg fogunk tudni tőle” — mondtam.

— El akarom hagyni — mondta az anyám, —, nem akarok többé együtt élni vele.

Attól az éjszakától kezdve ugyanaz a jelenet állandóan megismétlődött, de az apám csak olyankor beszélt, ha alaposan jóllakott, ami elég ritkán esett meg. De erre csak később jöttünk rá.

Attól kezdve az anyám mindent elkövetett, hogy állandóan jóllakassa; nem délben, hanem bőséges, kiadós vacsorával minden este.

— De, Deborah — mondta apám —, hát ti nem esztek semmit, miért?

— Hát, mert sovány vagy Alex — mondta az anyám —, enned kell, rossz bőrben vagy.

Apám valóban hizni kezdett, mi pedig egyre fogytunk. Anyám szemei karikásak voltak, tudtam, hogy miért nem alszik: lesi apám minden szavát, azután pedig azért nem tud elaludni, mert a hallottakon töpreng. Anyám most hirtelen taktikát változtatott: minden reggel kivallatta apámat arról, amit éjjel akaratán kívül kibeszélt. Ő semmire sem emlékezett, és mindent letagadott: „De miről beszélsz, Deborah” — kérdezte mogorván apám. — „Talán a zsebeimben kutattok?”

— Alex, mindent tudok — mondta az anyám. — Ki volt az a kurva? És mi lett a lónak a vége?

— Miféle lónak? — kérdezte apám. — Én nem tudok semmiről.

Ezt azonban határozatlanul mondta, és már tudtuk, hogy csak álmában beszél igazat.

— Alex, te mindent beszennyeztél, és ne nyúlj hozzám soha többé. Holnaptól kezdve én alszom Anikóval, te pedig Endrével. Elválni nem tudunk, mert a szégyen megakadályoz. Mit mondana a világ? Nem tudnám túlélni. Alex, mindennek vége.

Apám valóban megijedt, és sírva kérte, hogy ne hagyja el ilyen hosszú együttlét után, és mi ketten, gyerekek, az apámmal együtt, sírtunk, mint a bolondok. Apám akkor újból megfogadta, hogy többé nem fog hazudni, nem vesz többé a kezébe poharat, és visszaperli a lónak a felét. „Hisz világos! A ló az enyém volt, ha becsaptak, leittattak — nem az én hibám.”

— Nem az én hibám — kiáltotta —, hogy én egy szerencsétlen flótás vagyok, aki még hisz az emberekben, az emberségben, és ha mindig újra kell is kezdeni! De máától fogva többé nem fogok hinni, meglátjátok, hogy megváltozok! Deborah, adj ez egyszer még hitelt a szavaimnak!...

Anyám felemelte a köténye sarkát, hogy felszárítsa a könnyeit, mi pedig meghatottan néztük őket, s végül is egymás karjában kötöttünk ki.

— Holnap elutazom — mondta az apám —, és mindent elrendezek. Legyetek nyugodtak.

Én megbocsátok mindent, a gyerekek kedvéért, remélem, az isten neked is megbocsát, velem pedig könyörületes lesz, és hamarosan magához szólít — mondta anyám.

Másnap elutazott apánk, ezer ígérettel. Anyám csendesen és megadóan sűrűn fel-felsőhajtott. A szokottnál türelmetlenebbül vártuk apám visszaérkezését. Éjszakánként, minden kívülről jövő neszre felébredtünk. Anyám szenvedett, és mindennap tőlünk kérdezte, mikor jön vissza apu. Mi minden esetben azt feleltük, hogy hamarosan visszajön, megrakva ajándékokkal. Apám szokatlanul késett. Számoltuk az órákat és a napokat, és sokszor kigyalogoltunk egészen az állomásig. Anyám már arra gondolt, hogy megbetegedett, meghalt, szerencsétlenség érte, s magában tovább mormolta imádságait:

— Csak most az egyszer vezérelt haza, Istenem, mert szeretem, olyan-nak amilyen.

— Már nem volt mit ennünk, a boltosok már nem akartak hitelezni az-al a kifogással, hogy apánk soha többé nem tér haza.

Három hét múlva visszajött, én pedig arra kértem anyámat, hogy ne rendezzen jeleneteket. Minden úgy történt, ahogyan ő kérte, és ahogyan isten akarta. Tehát: jobb vele, mint nélküle. Hozott édességeket, egy-egy pár cipőt a gyerekeknek, narancsot és gyönyörű piros almákat.

Boldogok voltunk. Este én énekeltem, apám pedig táncra kérte anyámat, anyám elfogadta a meghívást, közben Endre a bútorokat tologatta, hogy helyet csináljon. Egy régi valcert énekeltem, amit anyám sokszor dúdolgatott, és meglepődve néztem, hogy táncolni is tudnak. Mosolyogva beszéltek emlékeikről, én pedig fölkértem Endrét, forogni kezdtünk, mint a bolondok, össze-vissza botladozva, miközben ők ellágyulva folytatták a valcerezést.

Adósságaink egy részét törlesztettük, és újabb kis vásárlásokat is megengedhettünk magunknak.

Apám éjszakánként ismét beszélt álmában, de én visszautasítottam a hallgatózást. Anyám minden reggel újakezdte a vattalásokat, és újból kezdte a veszekedést. Apám megígérte, hogy nem fog többé hazudni, nem iszik tovább, nem fog többé hinni az embereknek, amit természetesen sohasem tartott meg.

— Te, anyu — kérdeztem —, hogyan tudsz aludni ilyen ember mellett, aki éjjel hortyog, gagyog, nappal pedig harapófógóval sem tudod kiszédni belőle a szót.

— Hej, amikor fiatalok voltunk, nem hortyogott így — mondta anyám —, pedig aludt mozdulatlanul, mint a medve. Ha az ember öregedni kezd, hibái is megsokszorozódnak.

Egy éjjel, amikor csupa fül voltunk, hogy megtudjuk, mi lett a lónak a vége, bebújtam az ő ágyukba, mert a tíz szóból alig tudtam kettőt megérteni. A szavakat lesve, fáztam, forogni kezdtem, s egy hirtelen mozdulatomra az egyik ágydeszka kimozdult és egyszerre a földön találtuk magunkat. Az apám nagyon megijedt, mert nem tudta felfogni, hogy mi történt, és egyre csak azt hajtogatta a sötétben:

— Mi történt? Mi történt? Hova visztek engem? Hova visztek? Eltört a szekér?

— Mi az — kérdeztem —, mi van? — s úgy tettem, mintha semmiről sem tudnék, kibujva a deszka és a szalma közül. Anyám meggyújtotta a petróleumlámpát, amit tartanom kellett, közben pedig apám tétovázva hoz-

záfogott az ágy összeállításához. De olyan álmos volt, hogy széjjelhányta a szalmát, borzalmas port vert fel a konyhában. Ki kellett nyitni ajtót, ablakot, és a marcangoló hideg egészen magához térítette apámat.

— Új szalma kell az ágyba — mondta anyám —, ez már tiszta por! Nem halod, Alex? Nem várhatok egészen húsvétig!

— Meglesz, meglesz — motyogta az apám —, de mit szólnál ahhoz, ha most aludnál. Holnap majd megtárgyaljuk...

— Holnap te már semmire sem fogsz emlékezni... Nem tudom megérteni, hogy még le se teszed a seggedet, a fejed már alszik... A sok gondal együtt, Alex! Téged még egy bomba sem keltene fel.

Apám valami módon csak rendbeszedte az ágydeszkákat, és a falnak fordulva lefeküdt, talán már aludt is. Visszamentem az ágyba, ahonnan láttam, hogy anyám az ágy szélén ül, mert attól tartott, hogy az ágy újból leszakad.

Felébresztettem Endrét, és apámhoz küldtem aludni, de ő nem akart: „Fúj mint a kása! — felelte. — Menj te, te vagy a kisebb!”

Anyám sem volt hajlandó feláldozni álmát a sápadt, vézna kisiúcska kedvéért, tehát ő aludt Endrével, én pedig félve bebújtam apám mellé.

Azután a mozgalmas éjszaka után apám elutazott egy időre, s anyám aggodalmas tekintettel kísérte távozását. „Ne mondj nekem semmit, Deborah — mondta apám —, minden rendben lesz.”

Egy óra múlva beállított egy ismerős a fiával, szalmával megrakodtan és szerszámmal, hogy az ágyat rendbehozzák. Hozzá is fogtak az ágy javításához. Anyám büszkén nézte őket.

— És a férjem? — kérdezte tőlük anyám.

— Elutazott a ló ügyében, azt mondta.

És hozzátették, hogy legkésőbb két nap múlva megjön.

És két nap múlva kintről kiáltást hallottunk. Éjjel volt, és megijedtem. „Mi történik?” — kérdezte anyám. Füleltem a távoli hangokat. „Hisz ez apu!” — kiáltottuk egyszerre a bátyámmal, és lepedőket rántva magunkra, kirohantunk az éjszakába, mint a kísértetek.

Apám nem volt egyedül. Pontosabban: egy nagy árnyék sötétlett mellette, és a szél irányában hajladozott. Holdfény volt, de nem volt túlságosan világos; bementem a házba, és egy szál égő gyertyával szaladtam vissza, amit azonnal eloltott a szél. De most már apám is egészen közel volt. A kezében kötőféket tartva, egy gebét vonszolt maga után.

— Hozz egy lámpát! — kiáltotta apám. — Meglátjátok, milyen szép állat, micsoda egy ló ez, és egész ló! Most az egyszer nem csaptak be. Egy valódi ló, igásjószág, befogom majd, mihelyt összeszedi egy kicsit magát, most nagyon rosszul néz ki, azt hiszem, hogy éhes.

A ház végében volt egy eresz, a teteje még itt-ott ép volt; ide kötöttük be a lovat, azután mindannyian elkezdtünk szaladgálni, hogy abrakot szerezzünk és alom-szalmát, hogy a ló kinyújtathassa észrevehetően rogyadozó gebe lábait. Apám nagyon büszke volt. Elmondta, hogy a közeli városból gyalog jött, mert a ló makacs volt, kilométereken át vonszolnia kellett, most éhesek mindketten, ő is, meg a ló is. Közben az állat hosszú, sovány nyakát simogatta: „Még nem ismer — mondta apám —, de később majd megszeret”. A ló, amint az eresz alá került, elnyúlt, és nem volt isten, aki kimozdíthatta volna; még enni sem akart felkelni. Bementem a konyhába, széthánytam az ágyat, hogy az új szalma egy részét kivegyem

és a ló hasa alá tegyem. A nevéen akartam hívni, de apám azt mondta, hogy nincs még neve, más gondunk most nem is volt, mint nevet adni a lónak, hisz a miénk. „En Szellőnek hívnám — mondtam —, mert ha szél kerekedik, elviszi, ha pedig nem vinné el, akkor erősebb, mint a szél. Beleegyeztek, hogy Szellőnek hívjuk?”

— Rendben van — mondta az anyám —, legyen Szellő, de ez a ló beteg. Alex, hát nem látod?

A szegény állat szájából habos nyál csurgott. Abrak sem kellett neki, ivott egy keveset, majd fejét előrebillentve, ráhajtotta csontváz lábaira. Magára hagytuk.

A konyhában, amíg apám evett, vallatni kezdtük, hol szerezte a lovat. „Hát, beszéltem a társammal — mondta apám — arról a félről, ami engem illet. S most egy egésznet adott. Remélem — és egyre anyámat nézte —, elismeritek, hogy jó üzletet kötöttem. Nekem úgy tűnik, hogy minden rendben van, vagy van valami kifogástok?”

— Szép ló, apu — mondtuk mi gyerekek —, s ha egy kicsit meghízik, még meg is nyergelhetjük.

Anyám azt mondta, hogy a ló nem ér egy fél fityinget se, kolerás, valami borzasztó betegség kínozza és bűdös is.

Lefeküdtünk, de senki sem aludt, hallgattuk a ló mocorgását; a ló hirtelen elkezdett nyögni, nyöszörögni, majd rugdosni a konyhafalat pontosan ott, ahol szüleim ágya állt.

— Összerogyasztja még ezt a házat is — mondta az anyám. — Még csak ez hiányzott.

Felkeltünk és kimentünk. A ló kinyúlva feküdt, és a fejét a falba verdeste: megdöbentő jelenet volt. Vízet melegítettünk, hogy megitassuk és dörzsölni kezdtük egy törülközővel. „Szellőcském, mi van veled?” — kérdeztem, és ő nyögött, akár egy szenvedő ember. Apám sápadt volt és meghökkent, anyám mindenféle parancsot osztogatott, hogy segítsünk a lovon, amely nem szűnt meg a fejét a falba verdesni. Nagynehezen elmozdítottuk a faltól, lábai remegni és rángatózni kezdtek, nehezen és zihálva lélegzett. Elszaladtunk felköltetni a szomszédot, segítségét kérni, mert lovasgazda volt, és értett a jószághoz. Egy fehér folyadékkal teli injekciós tűt hozott, és belenyomta a ló hátuljába, majd dörzsölni kezdte a ló hasa alját. Anyám csendesesen sírdogált, én pedig vigasztaltam, hogy ne sirjon, ezt a zsidó vallás tiltja. De anyu egyre hangosabban zokogott, és sírva ismételte: „Istenem, bocsáss meg!” Az alomszalma egészen véres volt a ló alatt. Hosszú haláltusa után a ló hajnalban elpusztult.

A Szellő halála szomorúsággal töltött el bennünket. Úgy tűnt fel, mint ha mindannyian gyászolnánk.

— Látod — mondta apám —, engem mindenben szerencsétlenség kísér. Ahova lépek — ott többé nem terem fű. Az én hibám ez? Mikor nekem adták, akkor még élt!... Deborah, te úgy gondolod, hogy már akkor beteg lehetett?

— Vak vagy! — ordította az anyám. — Nem láttad, hogy beteg volt, vagy részeg voltál, amikor rádsózták! Valld be, hogy beszédteél előtte!

Mondtam, el is felejthetjük, hogy volt valaha egy egész élő lovunk, hisz sohasem reméltük, hogy valaha is egész lovunk lesz. De anyám magánki-vül volt: „A friss szalma is odaveszett — mondta —, s most aztán a deszkán fogunk hálni”.

Apám sietve megjegyezte, hogy a szalmára ne legyen gondunk, keríteni fog másikat. Ami pedig a lovat illeti, biztos, hogy ezekután soha többé

nem fogják becsapni valami beteg állattal: „Esküszöm, Deborah, hogy jobban fogok vigyázni. Nem lehet ez mindig így, jobb is lesz egyszer, másként is lesz...”

— Alex, Alex! — mondta az anyám. — tizenöt éve próbálok hinni neked, és te esküdzöl és sírsz... Nem vagy férfi!

— És én, Deborah, — mondta az apám — harminc éve már hinni próbálok az emberekben, bizalmam van bennünk, és hiszek és bízok a jóban. És ez mindig így lesz! Ezután is!...

Edith Bruck és

Takács Márton fordítása

